

Nr 310

Av herr **Blidfors m. fl.**, om pension åt förre byråföreståndaren *Anna-Brita Pontén* vid centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar.

(Lika lydande med motion nr 247 i Första kammaren)

Förra byråföreståndaren för centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar Anna-Brita Pontén var från 1923 till den 1/7 1963 anställd vid centralbyrån. Under dessa 40 år utförde hon ett arbete av stor betydelse för det fria folkbildningsarbetet, vilket var av den arten att staten ansåg sig böra bestrida praktiskt taget hela kostnaden. I skrivelse till Konungen den 21/10 1966 (Bilaga) framhöll skolöverstyrelsen, att det syntes vara en rättfärdighetsfråga och en självklarhet, att fröken Pontén, trots avsaknaden av på henne tillämpliga formella bestämmelser, genom beslut in casu borde tillerkännas pension. I fråga om storleken av pensionen anförde skolöverstyrelsen, att fröken Pontén genom beslut av centralbyrån från den 1/1 1963 kom att åtnjuta lön motsvarande dåvarande 18 lönegraden på löneplan A. Detta innebar, efter samråd med överstyrelsen, en bedömning av på vilken nivå hennes arbetsuppgift legat alltsedan den 1/10 1939. För tiden från 1925 till 1963 beräknades ett genomsnitt motsvarande 13 lönegraden. Skolöverstyrelsens framställning föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedan centralbyrån nedlagts tillträdde fröken Pontén den 1/7 1963 anställning som kansliföreståndare hos Skånes bildningsförbund i lönegrad 18 samt från den 1/6 1966 i 20 löneklassen. Skolöverstyrelsen bedömer i ovan nämnd skrivelse, att hennes fortsatta tjänstgöring efter den 1 juli 1963 också bör tillgodoräknas i pensionshänseende, då verksamheten är statsunderstödd. Tilläggas må att den pension, som fröken Pontén kan komma att erhålla från bildningsförbundet ur landstingsbidragen till verksamheten, torde vara beroende av storleken av den pension hon kan komma i åtnjutande av för sin tjänstgöring i centralbyrån.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen måtte bevilja Anna-Brita Pontén pension enligt statens pensionsreglemente för det pensionsunderlag, som gäller för lönegrad 13.

Stockholm den 24 januari 1968

Joh. Blidfors (s)

C. G. Regnéll (h)

Eric Nelander (fp)

Nils G. Hansson (cp)

i Skegrie

Bilaga

Till KONUNGEN

Pension åt f. byråföreståndaren vid Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar Anna-Brita Pontén

Med överlämnande av bifogade till skolöverstyrelsen ställda ansökan från styrelsen för Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar får överstyrelsen anförda följande.

Vid 1963 års riksdag (prop. 36) fattades, bl. a. på grundval av förslag av 1960 års folkbildningsutredning, vissa viktiga beslut rörande det svenska folkbildningsarbetets organisation och villkor. Enligt riksdagsbeslutet skulle det från och med budgetåret 1963/64 finnas endast en byrå för förmedling av föreläsare m.m., vilken skulle vara förlagd till Stockholm. Denna förmedlingsverksamhet ombesörjdes dessförinnan bl. a. av Centralbyrån för populära vetenskapliga föreläsningar i Lund, Folkbildningsavdelning vid Lunds universitet. Denna uppgift hade byrån handhaft sedan år 1898; med ställning också som föreläsningsförbund sedan 1929. Genom nämnda riksdagsbeslut förlorade Centralbyrån sin väsentligaste uppgift. Intill den 1 oktober 1963 var fröken Anna-Brita Pontén föreståndare för byrån. Fröken Pontén, som är född 1905, hade då varit anställd vid byrån sedan den 1 januari 1923; sedan den 1 oktober 1939 som föreståndare för byrån.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 6 juni 1963 anhöll styrelsen för Centralbyrån i Lund, att överstyrelsen måtte medverka till en lösning av frågan om pension för fröken Pontén. Till ansökan var fogad dels bilagda meritförteckning för fröken Pontén, dels bilagda förteckning över de årslöner, som utbetalats till fröken Pontén under åren 1923—1962. Av handlingarna framgår, att lönen 1923 utgick med 600 kr. per år, och intill »folkbildningsreformen» 1947 var mycket anspråkslös, trots att fröken Pontén år 1939 övertagit föreståndarskapet för byrån. I jämförelse med lönesättningen för liknande arbetsuppgifter var lönen hela tiden oskäligt låg, vilket hängde samman med att lönen måste utbetalas ur de mycket blygsamma statsmedel som utgick till byrån — liksom till folkbildningsarbetet överhuvudtaget före 1947 — och vilka praktiskt taget var byråns enda inkomstkälla. En förteckning över de årliga statsbidragen biläggs.

Såsom framgår av handlingarna önskade fröken Pontén vid befordran till byråföreståndare 1939 att hennes pensionsfråga skulle ordnas. Centrala byrån infortrade upplysningar från SPP, men byrån kunde inte binda sig för den pensionsavgift, som fordrades, då statsbidraget vid den tidpunkten endast uppgick till 5 900 kr.

Intill 1951 fanns också en särskild deltidsbefattning som »sekreterare» (universitetslärare) vid byrån. Befattningen var från 1946 under långa tider vakant. De med befattningen förenade arbetsuppgifterna fick fröken Pontén också formellt överta 1951. Från 1955 skulle även arvudet — 2 000 kr. per år — för de med sekreterarebefattningen förenade arbetsuppgifterna utgå till henne och skolöverstyrelsen medgav då, att detta belopp fick inbetalas av Centralbyrån som pensionsavgift för fröken Pontén till SPP. Denna inbetalning måste av naturliga skäl upphöra i samband med omorganisationen år 1963, då sammanlagt ett belopp av 18 000 kr. hade inbetalats.

Den 1 oktober 1963 anställdes fröken Pontén av det i anslutning till de av riksdagen våren samma år beslutade åtgärderna nybildade Skånes bildningsförbund, som dock inte övertog den av Centralbyrån tecknade försäkringen i SPP. Korrespondensen mellan fröken Pontén och SPP bifogas i avskrift. Härav framgår, att kostnaderna för en fortsatt SPP-försäkring, som skulle ha givit »full pension», hade uppgått till drygt 2 000 kr. per månad att betalas intill 63 års ålder.

Sedan framställningen om pension åt fröken Pontén gjorts 1963, tog skolöverstyrelsen under hand kontakt med såväl civildepartementet som statens personalpensionsverk och fick då beskedet att frågan inte borde tas upp till prövning förrän fröken Ponténs avgång ur tjänsten blev aktuell. Detta har under hand meddelats såväl Centralbyråns styrelse som fröken Pontén. Emellertid har frågan ånyo aktualiserats av styrelsen för Centralbyrån — denna existerar allttjämt och har med vissa bidrag från skolöverstyrelsen bedrivit försöksverksamhet i fråga om samarbete universitet — folkbildningsorganisationer — som av lättförklarliga skäl känner ansvar för pensionsfrågans lösning och dessutom givit till känna en viss oro för utgången. Fröken Pontén har själv också förhört sig i ärendet. Enligt överstyrelsens mening är det rimligt att klarhet snarast möjligt skapas i den för fröken Pontén personligen synnerligen betydelsefulla frågan om hennes villkor, då hon nu närmar sig pensionsåldern. Av familjeskäl har hon tvingats att ta under övervägande, huruvida hon kan och bör fortsätta med sitt yrkesarbete. Hon har att ta hand om och närmast ansvara för åldriga föräldrar. Hennes fader, förre lektorn Frithiof Pontén, fyller under första halvåret 1967 95 år och modern 90 år. Överstyrelsen vill därför nu ta upp ärendet och vidare anföra följande.

Fröken Ponténs 40-åriga arbete i Centralbyråns tjänst är av ovanligt slag. Trots att hennes pensionsfråga ej lösts och trots oskäligt låg lön har hon ägnat all sin kraft och tid åt folkbildningsarbetet, främst föreläsningsverksamheten och dess problem. Hon har inte endast dragit det tunga lasset av dagligt rutinarbete på byrån utan också hunnit med centrala uppdrag, som framgår av hennes meritförteckning, och hon har synnerligen aktivt hävdat och verkat för föreläsningsverksamhetens bästa. Hennes klara inlägg i diskussioner under sammanträden och konferenser under årens lopp har uppskattats inte minst av skolöverstyrelsen och ofta kunnat tjäna den till ledning i dess verksamhet på området. Lunds universitet har alltid haft folkbildningsintresserade professorer och övriga lärare, och fröken Pontén har genom sina goda kontakter med dessa i hög grad bidragit till att intresset för populärvetenskaplig föreläsningsverksamhet och annat folkbildningsarbete hållits levande där på ett sätt som klart skiljer sig från förhållandena vid andra lärosäten. Hon har konsekvent i sitt arbete följt Centralbyråns gamla linje: kvalitet på verksamheten först av allt. Arten av fröken Ponténs arbete beskriver man bäst genom att citera professor Einar Sjövall, som om byråföreståndarens uppgifter skrivit följande: »Hur mycket än universitetsmännen betytt för Centralbyrån som gallionsfigurer och i praktiskt bildningsarbete är det likväl höjt över allt tvivel, att själva ankaret i denna verksamhet utgjorts av byråföreståndaren-sekreteraren. Det har i första hand ålegat denne att ombesörja de önskvärda nyförvärven av föreläsare till Byråns förfogande, vilket kräver en omfattande person- och sakkännedom och särskilt en nära personförbindelse med universitetsfolket. Vidare försiggår helt genom byråföreståndaren den med åren alltmera vidgade kontakten med de föreläsningsföreningar, föreläsningsförbund (med länskarak-

tär) och övriga sammanslutningar, som vilja rekvirera föreläsare, och med föreläsarna själva; allt en vidlyftig apparat, som måste fungera exakt och smidigt för att det skall gå väl i lås också med tider och platser och med ersättare i hast, då något förhinder mer eller mindre plötsligt inställer sig. Centralbyrån har dessutom, som sedan skall beröras, erhållit Skolöverstyrelsens förordnande att inom Skåne fylla ett föreläsningsförbunds uppgifter. Kontakten med övriga systerorganisationer till Centralbyrån och med Skolöverstyrelsen kräver sin uppmärksamhet.» (Centralbyrån i Lund 1898—1948, Gleerups 1948).

Fröken Ponténs insatser i folkbildningsarbetets tjänst och hennes redliga personlighet, som präglat hela hennes arbete, kan vitsordas av såväl skolöverstyrelsen som många verksamma folkbildare. Då hon under 40 år utfört ett arbete, som varit av stor betydelse för folkbildningsarbetet och av den arten att staten ansett sig böra bestrida praktiskt taget hela kostnaden för att få arbetet utfört, framstår det för överstyrelsen som en rättfärdighetsfråga och en självklarhet, att fröken Pontén, trots avsaknaden av på henne tillämpliga formella bestämmelser, genom ett in casu beslut, grundat i uttalanden i propositionen 1960: 151, av Kungl. Maj:t, eller eventuellt Riksdagen, tillerkännes pension. I fråga om dennas storlek vill skolöverstyrelsen anföra följande.

Fröken Pontén kom enligt beslut av styrelsen för Centralbyrån i Lund att från den 1 januari 1963 åtnjuta lön motsvarande dåvarande 18 lönegraden på löneplan A. Detta innebar, efter samråd med överstyrelsen, en bedömning av på vilken nivå hennes arbetsuppgifter skulle anses ligga. Överstyrelsen finner det vara helt klart att fröken Ponténs arbetsuppgifter som byråföreståndare hela tiden sedan den 1 oktober 1939 legat på denna nivå, alltså under en tid av 24 år. Beträffande tiden från den 1 januari 1925, då fröken Pontén heltidsanställdes på byrån, bör som ett genomsnitt för perioden så anses som hade fröken Pontén utfört arbetsuppgifter, motsvarande nuvarande 13 lönegraden. Överstyrelsen gör denna bedömning mot bakgrunden av att fröken Pontén långt före 1939 i vissa avseenden fungerade som byråföreståndare.

Den anställning fröken Pontén den 1 juli 1963 tillträdde hos Skånes bildningsförbund är likaledes placerad i 18 lönegraden. Sedan den 1 juni 1966 är fröken Pontén placerad i 20 löneklassen. Då bildningsförbundens verksamhet är statsunderstödd, bör fröken Ponténs fortsatta tjänstgöring efter den 1 juli 1963 också tillgodoräknas henne i pensionshänseende.

Överstyrelsen hemställer *dels* om skyndsammast möjliga beslut i enlighet med överstyrelsens här framförda och motiverade förslag med hänsyn till att fröken Pontén skall kunna pröva sina möjligheter att, av ovan angivna skäl, eventuellt sluta sin tjänst före uppnådd pensionsålder, *dels* att Kungl. Maj:t i sitt beslut anger efter vilka principer en eventuell reduktion vid sådan tidigare avgång skall ske av den pension som bestämmes skola utgå till fröken Pontén.

Detta ärende har avgjorts av skolrådet Sönerlind i närvaro av undervisningsrådet Lund, tf. undervisningsrådet Vestlund, byrådirektören Taube samt förste byråsekreteraren Åkerberg, föredragande.

Underdånigst

På skolöverstyrelsens vägnar:

ARNE SÖNNERLIND

K. A. Åkerberg